

Helmonds HEEM

Kwartaalblad
Heemkundekring
Helmont

LENTE 2022
€ 3,25

56

Loods20
Beschermde erfgoed in Stiphout
J. Amijs & Zonen
Stedelijk Helmonds Concertkoor

colofon

HEEMKUNDEKRING HELMONT

Inlichtingen:
E: info@heemkundekringhelmont.nl

Heemkamer:
Pastoor van Leeuwenstraat 23,
5701 JS Helmond
T: 0492 - 330342

Website:
www.heemkundekringhelmont.nl

BESTUUR

Voorgitter: Ton Janssens
T: 0492 - 522925

Secretaris: Dorethé van Dijk
T: 0492 - 474745

Penningmeester: Frans 't Sas
T: 0492 - 520945

Bestuurslid en P.R.: Gerry van Liempt
T: 0492 - 554233

Bestuurslid: Thea van Stokkum

LIDMAATSCHAP

Kringlidmaatschap incl. abonnement: € 25,-
Rekening Rabobank NL10RABO0123855004
t.n.u. Heemkundekring Helmont

HELMONDS HEEM

Redactie: Jolanda Bakker, Marleen van Amstel-Smits,
Hans Vogels en Marinus van den Elsen

E: redactie@heemkundekringhelmont.nl

Vormgeving/lay-out: Marinus van den Elsen

Druk: Laumé reclame-drukwerk
ISSN 1389-9937

Vergendkosten: binnenland 10 euro en buitenland
15 euro per jaar. Alleen voor leden die niet in de directe
omgeving van Helmond wonen.

Foto's gemaakt door/met dank aan:

Pierre van de Meulenhof, Museum Helmond, August
Vogt, Leon de Fost, Rob Mientjes, Hans Vogels, Job
van Nes, Jos Pé, Han van Rijswijk, G. van Berlo,
Monumentenwerkgroep Helmond, RHCe, S.C. Schnabel,
familie Van Maasakkers, Marian Bombeek, Berry
Wijnen, Delpher, Wikipedia.

Omslag voorgijde: Torenspts van de Sint Trudokerk aan
de Dorpsstraat in Stiphout. (foto: Marinus van den Elsen)

Omslag achtergijde: De enige Lourdesgrot van Helmond,
voor zover bekend, bevindt zich in kloostertuin van het
voormalig klooster van de guster Clarissen in de Molen-
straat. (foto: Marinus van den Elsen)

INHOUD

Van de redactie	3
Van het bestuur	4
Boekennieuws	5
Korte berichten	6
Loods20	12
Stiphout heeft veel beschermd erfgoed	16
J. Amijs & Zonen	26
Stedelijk Helmonds Concertkoor	31
Begunstigers	35

Van de redactie

Een monument is een object dat historisch van belang is. Het begrip stamt af van het Latijnse woord 'monumentum', wat 'dat wat herinnert' betekent. Het kan een restant van architectuur, kunstwerk of een markant gebouw zijn. Helmond kent tal van monumenten die cultuurhistorisch van belang zijn. Het imposantst is wel de waterburcht die al ruim 700 jaar in het centrum van de stad staat. Ook de Hervormde Kerk en de neogotische Lambertuskerk zijn uniek. Van de monumenten die Helmond rijk is staan er dertien in Stiphout. Het dorp kent drie Rijksmonumenten: de Trudokerk, de oude pastorie en de gotische Oude Toren. Ze zijn door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed tot Rijksmonument verheven. Tot de Gemeentelijke monumenten behoren onder andere de burgemeesterswoning en het convent van de Zusters van Liefde, dat wegens de unieke detaillering van monumentaal belang is.

Is het voormalige Stedelijk Helmonds Concertkoor ook monumentaal? Het bestond uit jongens en meisjes, in leeftijd variërend van tien tot zeventien jaar, die de basis vormden voor het Stedelijk Helmonds Kinderkoor, het latere Concertkoor. Onder de bezielende leiding van dirigent en artistiek leider Roland de Kroon, groeide het uit tot een subliem koor dat een grote naam verwierf. Het concerteerde met grote muziekgezelschappen zoals het Radio Filharmonisch Orkest en het Groot Omroepkoor. Het zong met leden van de Russische Kirow Opera en werd veelvuldig gevraagd voor producties met Nederlandse symfonie-

orkesten. Helaas liep het ledental terug. De tijd was veranderd en de jeugd bleek geheel andere interesses te hebben gekregen. Dit leidde uiteindelijk tot opheffing van het eens zo fenomenale concertkoor.

In 1880 werd in Helmond Jacobus (Sjaak) Amijs geboren. Net als bij zijn vader Anton lag het in de lijn der verwachtingen dat hij fabrieksarbeider zou worden, maar Sjaak had andere ambities. Hij fokte en verkocht kanaries in zijn schuurtje aan het Hemelrijk en nam het risico om ondernemer te worden. Kanariekwekerij J. Amijs was een feit. Sjaak trouwde met Maria van de Reek. In 1930 nam hij hun zonen Anton en Gerrit op in zijn bedrijf en werd de naam gewijzigd in 'Nederlandsche Kanariehandel J. Amijs en Zonen'. In een winkelpand aan het Binderseind ontstond zijn imperium dat zeer werd gerespecteerd.

Natuurlijk kunnen Amijs en het concertkoor niet als monumentaal betiteld worden. Het zijn slechts momenten en geen monumenten, maar 'dat wat herinnert' is zeker van toepassing. «

Ons volgend kwartaalblad verschijnt op 1 juli 2022. Kopij kunt u tot 1 mei zenden aan ons vaste adres redactie@heemkundekringhelmont.nl De redactie is niet aansprakelijk voor de inhoud van geplaatste artikelen en behoudt zich het recht voor stukken te weigeren, in te korten of aan te passen.

Van het bestuur

Terwijl dit stukje wordt geschreven heeft de regering net bekend gemaakt dat de strenge lockdown van eind december tot eind januari gelukkig weer wordt versoepeld. Voor de heemkundekring betekent dit dat we langzaam weer kunnen starten met het ontvangen van leden van de verschillende werkgroepen die op donderdag actief zijn in de heemkamer en dat we weer leden en overige belangstellenden op afspraak kunnen ontvangen. Laten we hopen dat de versoepelingen zich doorzetten en dat we op termijn weer volledig open kunnen gaan. Op onze website staan de meest recente wijzigingen van openingstijden en natuurlijk kunt u in ons heemblad ook over allerlei andere zaken lezen die de heemkundekring betreffen.

Anders dan u gewend was heeft het bestuur gekozen om de betalingsverzoeken voortaan digitaal te verspreiden. We moeten met de tijd meegaan en het bespaart ons veel werk en kosten. Het was even wennen voor de administratie en ook voor enkele leden maar gelukkig

Onze Heemkamer

Elke donderdag bent u welkom op onze heemlocaties in het stadshobbycentrum Het Baken, Pastoor van Leeuwenstraat 23, 5701 JS Helmond. Van 10.00 tot 12.00 uur is de genealogiekamer geopend, voor ieder die belangstelling heeft voor zijn voorouders en daar onderzoek naar wil doen.

waren de reacties positief. Leden zonder e-mail hebben de verzoeken per post ontvangen. Net zoals vorig jaar zijn de uitnodigingen voor de jaarvergadering op dinsdag 5 april weer digitaal naar de leden verzonden met verwijzing naar de website waarop de relevante documenten zijn gepubliceerd. Leden die geen e-mail hebben, hebben de uitnodiging en alle stukken natuurlijk via de post ontvangen. We hopen op een net zo grote, of grotere, opkomst zoals in 2021. Ook dit jaar zal de vergadering weer worden gehouden in De Fonkel waar we, met inachtneming van de coronaregels, veilig bijeen kunnen komen.

Tenslotte een verzoek namens de leden van de werkgroep digitalisering die hard aan het werk zijn om alle foto's en ander materiaal van de heemkundekring in een nieuw bestand op te nemen. De foto's moeten (soms opnieuw) worden gescand en beschreven en daar kunnen ze alle hulp bij gebruiken. Zij doen dan ook een oproep aan vrijwilligers die hen hierbij behulpzaam willen zijn. Mocht u interesse hebben kom dan eens kijken, voorlopig nog wel op afspraak. De werkgroepleden zijn altijd op donderdagmiddag in de heemkamer aanwezig. «

's Morgens van 10.00 tot 12.00 is de heemkamer enkel toegankelijk voor leden. 's Middags van 14.00 tot 16.00 uur en elke tweede dinsdagavond van de maand van 19.00 tot 21.00 uur, is de heemkamer openbaar voor het verwerven van informatie en kunt u desgewenst onze collecties en bibliotheek kosteloos raadplegen. Altijd staat gezelligheid en kennisverrijking voorop. Mocht u de heemkamer willen bezoeken gelieve een afspraak te maken via info@heemkundekringhelmont.nl of via de secretaris. «

Boekennieuws

Mijn jeugd in een Brabants boerengezin

Roeland Schrama

In dit boek neemt Roeland Schrama de lezer mee naar het boerengezin waarin hij opgroeide. 'Een warm en leerzaam collectief' noemt de schrijver zijn ouderlijk huis, waarin eenvoud, eerlijkheid en bescheidenheid de kernwaarden vormden. Info via info@heemkundekringhelmont.nl ISBN 97894-6328-429-5

Kasteel Helmond biografie van een waterburcht

Wies van Leeuwen

De geschiedenis van het kasteel Helmond is, op verzoek van Museum Helmond opnieuw in kaart gebracht.

Zo'n twintig jaar geleden is er voor het laatst een boek over dit monument verschenen. In die uitgave lag de nadruk op de wetenschappelijk onderbouwde historie. Deze nieuwe geschiedenis is veel toegankelijker. Het werk bevat veel nieuwe feiten, daarnaast is er ruim aandacht voor fraai beeldmateriaal. Verkrijgbaar bij boekhandel De Ganzenvuur ISBN 978-94-625-84846 Prijs € 24,95

Lotus, Jermain de Rozario

Bart Hoffman

Hij was aan de drugs, had torenhoge schulden en werkte een tijd als vuilnisman. Maar Jermain de Rozario vond uiteindelijk troost en zingeving in de keuken. Twee jaar nadat hij zijn eigen restaurant opende, haalde hij een Michelinster binnen. De jongen die zich lange tijd een loser voelde, staat plots in de schijnwerpers.

In Lotus vertelt hij niet alleen over zijn successen en angsten, hij praat ook met smaak over het harde regime in de keuken, over vervelende gasten en hoe zijn gerechten tot stand komen. Verkrijgbaar bij boekscout.nl en boekhandel De Ganzenvuur ISBN 978-90-488-56725 Prijs € 21,99

Archeologie, graven in het verleden

Archeologie of oudheidkunde is een wetenschap die sporen van vroegere culturen bestudeert met als doel de geschiedenis te reconstrueren. Die studie behelst de analyse van overblijfselen en de omstandigheden waarin ze worden aangetroffen. Resten van oude beschavingen, met name door mensen vervaardigde objecten, worden bij naspeuringen in de bodem gevonden.

De archeologie kent veel facetten die te danken zijn aan de biologie, geologie, kunsthistorie en taal. Voor het dateren van vondsten worden fysische en chemische procédés gebruikt. Sinds de neergang van oude culturen zijn mensen gestuit op overblijfselen. Het zou tot in de negentiende eeuw duren voordat men tot het inzicht kwam deze op een juiste manier te vergaren, te ordenen en te verklaren.

De voorloper van de archeoloog was een schatjager dan wel een verzamelaar van curiosa. De eerste archeologische opgraving wordt toegeschreven aan Thomas Jefferson, de derde president van de Verenigde Staten. Hij trok in 1784 een geul rond een grafheuvel op zijn landgoed. Men dacht toen nog dat die afkomstig waren van mysterieuze wezens. Jefferson kwam tot de conclusie dat ze waren aangelegd door inheemse mensen die er hun doden in begroeven. Thomas Jefferson was zijn tijd ver vooruit, hij werkte zeer gedetailleerd. Zijn methodes werden door latere archeologen overgenomen.

Archeologie in Helmond

Ook de Helmondse bodem is rijk aan fragmenten uit het verleden. Op veel plekken liggen resten die aantonen dat hier al vanaf de steentijd mensen

woonden. Archeologische onderzoeken verschaften kennis van die bewoningsgeschiedenis en de primitieve levenswijze. De resultaten zijn beschreven in het boek 'Verwerkt Verleden: Helmond vanaf de prehistorie tot de nieuwe tijd'. Alle significante locaties werden vastgelegd op een beleidskaart. Als er op percelen ontwikkelingen zijn die leiden tot bodemverstoring, dan bepaalt de gemeente of er een archeologisch onderzoek vereist is. Voor die inspecties bestaat een structurele samenwerking tussen Eindhoven en Helmond. Daarom zijn veel vondsten te vinden in het Archeologisch Centrum Eindhoven en Helmond (ACEH).

Werkgroep archeologie

De archeologie maakt deel uit van wat Heemkundekring Helmond zich ten doel stelt. De werkgroep die dit voorstaat, is ontstaan in de tijd van de blootlegging van de resten van 't Oude Huys, Helmonds oudste kasteel, onder leiding van Jac van Hooijdonk. Het assisterende gezelschap was toen vrij groot, wellicht te groot. Dit leidde tot een scheuring waardoor de Archeologische Vereniging Helmond ontstond. Dit betekende schier het einde van de archeologische activiteiten van de heemkring, maar toen ontstond de onderhavige werkgroep.

De opgravingen op het Carp-terrein vanaf 1983 vormden feitelijk het begin van de Archeologische werkgroep. (foto: Pierre van de Meulenhof)

De leden van dit team wroeten in het verleden. Zij doen, in dialoog met de stadsarcheoloog, research naar oude beschavingen, vervlogen leefwijzen, gereedschappen en gebruikte materialen. Daardoor ontstaat een kijk op de geschiedenis. Velerlei losse puzzelstukjes geven een beeld van hoe mensen leefden, woonden en zich voedden. Het team in kwestie bestaat uit Marinus van den Elsen en Mario Kuipers. Zij waken over locaties waar verkenningen plaatsvinden. Ze fotograferen vondsten en staan in contact met de uitvoerenden in het veld. Dat zijn vaak commerciële partijen zoals 'RAAP Archeologie' een onderzoeksbureau voor Archeologie, Cultuurhistorie en Erfgoed. Het werk wordt dus professioneel aangepakt. De werkgroep wordt regelmatig over de resultaten bijgepraat door de stadsarcheoloog Theo de Jong.

Het werk van het team is enigszins in een impasse geraakt. Nieuwe amateur-archeologen zijn dan ook gewenst. Het ontbreken van specifieke kennis hoeft geen belemmering te zijn. Er zijn mensen nodig die belangstelling hebben voor de geschiedenis van hun woonplaats of streek. Mensen die spoorwerk willen verrichten om een beeld te krijgen van onze voorouders en hun levenswijzen. Als u als potentieel amateur-archeoloog veldwerk wilt verrichten of bij archeologische projecten betrokken wilt zijn, mag u altijd op vindplaatsen aanwezig zijn en zogewild assisteren. Zij die het ambiëren om in de frontlinie een rol te spelen, wordt die kans met graagte geboden. Een gesprekje met een van de leden van de werkgroep of het bestuur, kan u op weg helpen. «

Op bezoek bij jonkvrouw Emelie Wesselman

In Kasteel Helmond loopt een expositie over de adellijke familie Wesselman van Helmond, die tot stand kwam na een schenking van Mark Luis Earp, achterkleinzoon van Carel Frederik Wesselman. Te zien zijn onder andere fotoalbums en andere bezittingen van Mark's grootmoeder jonkvrouw Emelie Trip Wesselman (1895-1987). De attributen geven een hernieuwde kijk op de familie en laten tevens zien hoe een eeuw geleden het dagelijkse leven op het kasteel verliep.

Freule Emelie van Wesselman van Helmond, hier samen met haar moeder Anna Maria de Jonge van Zwijnsbergen, staat centraal in een expositie in Kasteel Helmond. (afbeelding Museum Helmond)

Freule Emelie, dochter van Carel Frederik Wesselman en Anna Maria de Jonge van Zwijnsbergen, bracht haar jeugd door op het kasteel. Ze was leerlinge aan de Wilhelminaschool en de Rijks-HBS aan de Molenstraat. Ze groeide op tot een moderne zelfbewuste vrouw, die in die tijd al in een auto reed, vrijwilligerswerk verrichtte en voorlichting gaf over beroepsopleidingen.

Toen het kasteel in 1920 werd verkocht om gebruikt te gaan worden als gemeentehuis van Helmond, verhuisde zij met haar echtgenoot, jonkheer Herman Trip, naar Den Haag. Kleinzoen Mark Luis Earp, geboren in Engeland, kwam vaak bij zijn grootmoeder op bezoek. Na haar overlijden nam hij een deel van haar bezittingen mee naar zijn huis op het Engelse Isle of Wight. Daar

werd alles opgeborgen en raakte in de vergetelheid. Totdat eind jaren tachtig een storm de schoorsteen vernielde. Metselaars herstelden de schade, maar stootten bij de werkzaamheden op enkele dozen, die private bezittingen bleken te bevatten van grootmoeder Emelie.

In 2018 schonk Mark Luis de spullen aan Museum Helmond. De tentoonstelling daarvan geeft nu een beeld van het leven van de jonkvrouw, middels origineel materiaal. Zo zijn er diverse fotoalbums, een dagboek van haar moeder, haar schoolrapport, een kwartetspel, een tangram waarmee ze zich als kind vermaakte. Ook een handgeschreven kookboek uit circa 1900, met

onder meer recepten voor chipolata en gebraden haas. De uitnodiging voor het huwelijk van Carel Frederik, heer van Helmond, in 1894 en bijzondere kiekjes zoals de familie in de kasteeltuin tijdens 'Pinqsteren 1918'. Ook het schriftje waarin Emelie als 13-jarig meisje een opstel schreef over haar eerste dansfeest op kasteel Helmond, zet voor de bezoekers de deur open naar de wereld van toen. Het maakt de geschiedenis begrijpelijker en kleurt de geschiedenis van het kasteel in.

De expositie is tot en met 30 oktober te bezoeken. Iedere zondagmiddag tussen 13-16 uur is een gids aanwezig om informatie over de expositie en de voormalige kasteelbewoners te geven. «

De studeerkamer van Carel Frederik Wesselman in 1909. (foto: August Vogt, col.: Leon de Fost)

Gerardus Princée, Helmonds grootste kunstenaar

'Peindre à la gouache', is een stroming in de schilderkunst met gebruik van waterverf. Een gouache wordt dekkend geschilderd waarbij de basis, in tegenstelling tot een aquarel, niet zichtbaar is. Ook de gebruikte verf wordt gouache genoemd. Gouache is het meest verwant aan plakkaatverf, doch bevat fijnere pigmentdeeltjes. Beide soorten worden doorgaans op papier gebruikt, omdat ze niet goed hechten op andere materialen. De Helmondse kunstschilder Gerard Princée is wereldwijd bekend om zijn gouaches en pentekeningen met afbeeldingen van paarden en ruiters. Zijn werk is opgenomen in tal van nationale en internationale kunstcollecties. Hij wordt dan ook Helmonds grootste kunstenaar genoemd.

Gerard Princée (1908-1999) werd geboren in een slagersgezin aan de Koninginnewal in Helmond. Hij had een ietwat gebrekkige jeugd. Na het basisonderwijs moest hij onmiddellijk aan het werk. Zijn tekentalent kon hij alleen met avondonderwijs de vrije teugel laten. Daarna vertrok hij met een aangeboren ambitie voor kunst, en op goed geluk, naar Parijs. Daar volgde hij onderricht aan de Académie de la Grande Chaumière en de in hoog aanzien staande Académie Julian. In de Franse hoofdstad maakte hij kennis met Pablo Picasso. Gerard, in Frankrijk Gérard genoemd, zat dus dicht bij de bron van nieuwe richtingen, maar hij weigerde om op het succes van anderen mee te liften en zocht een eigen stijl.

Drie jaar lang volgde hij het academies onderwijs, waarbij vooral de lessen in fresco's hem aanspraken. Zijn povere inkomen, verkregen uit de verkoop van schetsen aan het thuisfront, bezorgde hem de bijnaam 'le pauvre Prince', de arme prins.

In 1947 vestigde hij zich in Amsterdam, dat dankzij Cobra net zo bruiste als Parijs. Hier ontmoette hij Karel Appel, maar hij voelde zich niet comfortabel bij de branie van diens abstracte richting in de kunst. In 1954 keerde hij naar zijn geboortestad terug, waar hij verscheidene fresco's vervaardigde. Drie jaar later trouwde hij op vijftigjarige leeftijd met de uit Asten afkomstige Fie Leenen. Hij kreeg een benoeming aan de Academie voor Beeldende Vorming in Tilburg in compositie, waarin hij zich inmiddels een onomstreden meester had getoond.

In de jaren vijftig was hij een gerenommeerd kunstenaar. Hij vervaardigde muurschilderingen, zoals in de St. Jozefschool in Helmond en het Academisch Ziekenhuis in Nijmegen. Voor een ziekenhuis in Breda maakte hij een glas-in-lood raam. Religieuze thema's en levensbeschouwelijke onderwerpen stonden centraal in zijn werk. Bij gebrek aan grote opdrachten maakte

Schilderij *The Horserider* van Gerardus Princée. Het is geschilderd in gouache op papier en niet gedateerd. (Afbeelding internet)

hij meer en meer gouaches. Hij ontwikkelde een frescoachtige schildertechniek, waarbij hij de verf aanbracht op nat over elkaar aangebrachte lagen rijstpapier.

Zijn stijl werd steeds transparanter, zijn voorstellingen steeds vager. Alleen een bekrompen mens zal iets op de kwaliteit van zijn werk willen afdingen. Gerard Princée staat bekend als een getalenteerde schilder die nauwelijks perspectief aanbracht. Hij legde zich toe op het vrije werk en richtte zich in hoofdzaak op composities met paarden, stieren en fantasieën. De snelle gang, houding en kracht van paarden inspireerden hem in hoge mate. Hij speelde

in zijn werken een spel met vormen en lijnen. In hun eenvoud doen die denken aan prehistorische schilderijen, Griekse vaasmotieven en Romeinse muurschilderingen. Ook zijn sobere kleurschakeringen van hoofdzakelijk pigmenten roept associaties op met oude en klassieke kunst. In zijn laatste levensjaren werkte hij alleen nog op kleine formaten en beperkte zich tot intieme pen- en penseeltekeningen. «

Bronnen:

- De weblog van Helmond
- Wikipedia de Vrije Encyclopedie
- Gemeente Museum Helmond

Loods20

Een nieuw heem voor cultuurhistorisch erfgoed in Helmond

door Rob Mientjes

Op 26 mei 2021 vindt na lang wachten, de sleuteloverdracht plaats van Loods20. EDAH-Museum en Draaiorgel Museum Helmond nemen hun intrek in de monumentale loods van transportbedrijf Van Gend & Loos vlakbij het Centraal Station. Op 3 september 2021 openen beide musea hun deuren voor publiek, om in december vanwege corona weer dicht te gaan. Het voelt als ontheemding.

EDAH is al sinds 1917 een gevestigde naam in Helmond en lange tijd een van de belangrijkste werkgevers. Vanaf april 2005 is het EDAH-Museum gehuisvest op Oostende. Woningbouwplannen openen het museum echter een andere plek te zoeken. In september 2018 strijken alle vrijwilligers gezamenlijk de vlaggen en verwijderen de reclame-uitingen van het gebouw. Na drie jaar opslag keert de museale collectie van levensmiddelen en attributen terug langs het spoor. Back to the roots.

Het Draaiorgel Museum Helmond verhuist vaker. De twee grootste orgels Mortier (1920) en Gaudin (1924), gekocht door Leonardus Bocken, staan eerst in Dansaal Bocken aan de Blinkertse-

straat (Hemelrijk). In 1975 verkassen ze naar de Helmondse Muziekhal in de voormalige Paterskerk aan de Molenstraat. In 1990 verhuist de draaiorgelcollectie naar de Gaviolizaal (oude brandweerkazerne) aan de Torenstraat. Ook daar dwingen woningbouwplannen het museum te verkassen naar het spoor. Waar ooit de orgels op transport gingen naar kermissen en danszalen door heel het land. Door plaatsgebrek verhuist slechts een klein deel van de accordeoncollectie van Arie Willems mee.

Aan twee bestuurders van de musea vraag ik naar hun bevindingen, van ontheemding naar nieuwe plek. Tonny Raaijmakers (EDAH-Museum) en Frank Smits (Draaiorgel Museum Helmond).

Wat maakt het EDAH-Museum uniek?

Helmond ligt op een kruising van water, weg en spoor. Ideale vestigingsplaats voor vier Friese handelslieden (Ebben, Dames, Aukes, Hetteema) die EDAH oprichten. Het museum toont de pionierszin en slimme marketing, van verkoop van kruidenierswaren naar een complete levensmiddelenhandel. Vrijwilligers vertellen de verhalen achter levensmiddelen. Een belevingsmuseum voortdurend in beweging. We krijgen nog steeds spullen aangeboden. Onlangs nog een typemachine, merk 'Corona'. Het museum is in thema's onderverdeeld. Slagerij, bakkerij, winkel,

reclame, verzamelingen. Ook de stipte boekhouding is bewaard gebleven. Bij de thema's tonen we unieke filmbeelden. Nostalgie. We bieden educatie aan scholieren en bedrijven. Het museum wordt ook gebruikt voor presentaties en vergaderingen.

Hoe bevalt de nieuwe plek en hoe was de weg ernaartoe?

We hebben veel ruimte moeten inleveren. Maar de Helmondse interieurinrichter Cialona Expo stond borg voor een slimme, moderne en sfeervolle inrichting van loods en collectie. De weg ernaartoe was lang. We hebben onze vrijwilligers drie jaar lang maandelijks

Tonny Raaijmakers, bestuurslid, werkte in jaren 80 voor EDAH en is sinds 2008 betrokken bij museum. (Foto: Rob Mientjes)

een activiteit aangeboden om betrokken te blijven. Toen de nieuwe locatie bekend werd hebben we met z'n allen het pand bezocht in zijn oorspronkelijke staat en een stadswandeling gemaakt. Heel bijzonder. Iedereen is nu extra enthousiast over het eindresultaat. Na strenge selectie en ontdebelling vond de rest van de collectie een bestemming bij andere musea, vrijwilligers, vintage winkels, en de praktijkschool. Oud papier ging naar de fanfare.

Wat maakt het Draaiorgel Museum Helmond uniek?

Wij zijn in het bezit van twee draaiorgels die nog in originele staat verkeren.

Van de grote Gaudin zijn wij wereldwijd de enige bezitter, van de Mortier bestaan er nog dertien. Daar zijn we enorm trots op. De entourage waarin zeven draaiorgels gehuisvest zijn is ook uniek. Een sfeervolle huiskamer. Danszaal Bocken herleeft. Zelf ben ik geboren in de Blinkertsestraat. Toeval? Neuh! Ons museum wordt al jarenlang bezocht door mensen uit stad en (buiten)land. In danszalen Bocken en Gavioli zijn zelfs huwelijken tot stand gekomen én gesloten.

Hoe bevalt de nieuwe plek en hoe was de weg ernaartoe?

Eigenlijk passen de twee grootste dansorgels er net niet in. Ook zijn

De oude loods van transportbedrijf Van Gend & Loos is getransformeerd in een volwaardig museaal onderkomen voor EDAH-Museum en Draaiorgel Museum Helmond. (Foto: Rob Mientjes)

Frank Smits, penningmeester en webmaster van de Stichting Draaiorgels Helmond sinds 2013. De stichting beheert het Draaiorgel Museum in opdracht van Gemeente Helmond (eigenaar draaiorgelcollectie sinds 1971). (Foto: Rob Mientjes)

twee draaiorgels met de rugzijde op de gang geplaatst. Gelukkig is de romantische sfeer behouden gebleven. De rode gordijnen bij de schaarhekken zijn de originele uit de Gaviolizaal. Jammer dat het licht niet dimbaar is. Luchtvochtigheid is ook een dingetje. Integratie met verwarming bleek te kostbaar. We hebben zelf gezorgd voor een geschikte klimaatbeheersing. De ruimte is goed geluidsdicht. Handig bij concerten en dansavonden. Fijn voor onze burens.

Slotakkoord

Op het handdraaiorgel Verbeeck (1998) draaien we als slotakkoord 'D'n Hellemonder'. Eén wens is nog on vervuld. Wat meer reclame op de gevel van Loods20. Helmonds cultuurhistorisch erfgoed verdient een uithangbord op maat. Vergelijkbaar met de prachtige mural van lijnkunstenaar Gino Bud Hoiting aan de spoorzijde.

Stiphout heeft veel beschermd erfgoed

Het dorp telt drie Rijks- en tien Gemeentelijke monumenten

door Hans Vogels

Een monument is een object dat cultuurhistorisch van belang is, of waaraan een hoge esthetische waarde wordt toegeschreven. Het woord is afgeleid van het Latijnse 'monumentum', wat 'dat wat herinnert' betekent. Een monument kan een restant van architectuur, nijverheid, kunstwerk of plaquette zijn, maar ook een markant bouwwerk. Met de instandhouding en het onderhoud is Monumentenzorg belast. Die wetgeving kwam tot stand door internationale besluiten rond de bescherming van erfgoed. Ook al worden oude en betekenisvolle objecten tegenwoordig bewaakt en onderhouden, toch was er tot aan de twintigste eeuw geen wetgeving die hier zorg voor droeg.

Een gebouw wordt als monumentaal beschouwd als het een bijzondere architectonische waarde heeft dan wel betekenisvol is als bouwwerk uit een bepaalde periode. Een molen kan bijvoorbeeld een monument zijn, omdat hij als constructie de nijverheid uit het verleden verbeeld. Tot monument verklaarde objecten worden vandaag de dag beschermd door de Monumentenwet, een wetgeving voor behoud van het historische erfgoed. De uitvoering is sinds 2009 in handen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Een college van burgemeester en wethouders kan op grond van een besluit objecten aanwijzen als gemeentelijk monument, als een gebouw, kunstwerk of archeologische vindplaats niet van nationaal, maar wel van lokaal belang is. Tot aan 2012 moest zo'n monument, om in bescherming genomen te worden, tenminste vijftig jaar of ouder zijn. Tegenwoordig wordt dat wat ruimer gezien. Nederland telt circa 63.000 monumenten, waarvan globaal 1500 met de status van rijksmonument.

Helmond kent circa tweehonderd monumenten waarvan er zo'n tachtig, wegens hun esthetische of cultuurhistorische waarde, als Rijksmonument worden beschermd. Tot de verbeelding sprekend zijn de waterburcht die al meer dan 700 jaar in het centrum van de stad staat, het oude kantongerecht, de Lambertuskerk, de voormalige Hervormde Kerk en het Huis met de Luts.

Stiphoutse Rijksmonumenten

Van de beschermde monumenten die Helmond rijk is, staan er dertien in Stiphout. De wijk kent naast tien Gemeentelijke- drie Rijksmonumenten: de lumineuze Sint-Trudokerk, de naastgelegen pastorie en de gotische Oude Toren, restant van een eerdere parochiekerk. Ze zijn door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verheven tot Rijksmonument.

De Sint-Trudokerk werd in de jaren 1883-84 gebouwd, naar een ontwerp van de architect Hendrik van Tulder. Eerder werd gebruik gemaakt van een schuurkerk. De magistrale Sint-Trudokerk is een neogotische kruisbasiliek met een kooromgang en een toren met vier hoektorentjes. In tegenstelling tot de sobere buitenarchitectuur vertoont het inwendige van het gebedshuis een veelheid aan gekleurde steensoorten en is er gebruik gemaakt van natuursteen. De kerk heeft geprofileerde zuilen en arcades. De neogotische inventaris, de altaren, de kansel, de beglazing en de heiligenbeelden zijn typerend voor het werk van Hendrik van Tulder.

De vensters en deuren hebben spitsbogen en raamtriplekken. In de gebrandschilderde ramen is het Mirakel van Stiphout uitgebeeld, ze zijn ontworpen

Het overdadig geornamenteerde interieur van de Sint-Trudokerk aan de Dorpsstraat 34. De bouw ervan werd voltooid in 1884. (foto: Job van Nes)

De neoclassicistische pastorie werd in 1840 gebouwd. Bij de kerk en pastorie werden toen bomen geplant, waarvan er enkele nog steeds aanwezig zijn. (Afbeelding internet)

door Louis-Charles-Marie Campigneulle uit Parijs. De kap heeft een leien zadeldak in maasdekking, een vorm van leiwerk gelegd in een overdekkende laag. Het achttiende-eeuwse kerkorgel werd gebouwd door de Gouwenaar Hendrik Hermanus Hess. Het heeft lang in kasteel Croy gestaan, werd in 1994 gerestaureerd en twee jaar later teruggeplaatst in de Sint-Trudokerk.

De naastgelegen pastorie werd in 1840 in neoclassicistische stijl gebouwd. Het gebouw is veertig jaar ouder dan de Sint-Trudokerk, omdat het eerder diende als huisvesting voor de priesters van de schuurkerk, die nagenoeg op dezelfde plek stond als de huidige kerk. De kerkelijke woning heeft één verdieping, is geprofileerd met vensteromlijstingen, heeft een gesmeed hekwerk, een dak dat uit vier schuine lagen bestaat en twee schoorstenen. De voorzijde wordt gedomineerd door ramen met zes en acht ruiten. De pastorie is sociaalhistorisch en architectuurhistorisch van belang.

De Oude Toren is een restant van de eerdere parochiekerk die in de veertiende eeuw door bliksem werd getroffen. Bij de daarop volgende brand vond het Mirakel van Stiphout plaats wat het dorp tot een bedevaartsoord maakte. Een overlevering vertelt het verhaal van Jan Balloys, een Stiphoutse landbouwer. Hij was bezig met het ploegen van zijn akker toen het plots begon te onweren en de kerk door een blikseminslag werd getroffen. Hij snelde naar pastoor Jan Hocaerts en vroeg of het Heilig Sacrament in veiligheid was. De pastoor antwoordde dat hij het niet uit het tabernakel durfde te halen, omdat het vuur te snel om zich heen greep. Jan Balloys sprak hierop: *'Indien ik de macht had, dan haalde ik het Sacrament uit het vuur'*. Hocaerts gaf hem te kennen: *'Alle mijne cracht ende macht die ik hebbe in desen brant die geve ick u'*. Na deze woorden ging Jan Balloys het kerkgebouw in en de vlammen gingen voor hem opzij. Hij kon ongeschonden het Sacrament in veiligheid brengen.

De parochiekerk ging geheel verloren, maar werd herbouwd. In 1587, tijdens de Tachtigjarige Oorlog toen Staatse troepen door het land trokken, werd het gebouw opnieuw verwoest. Ook toen werd het gereconstrueerd. In 1648 werd het door volgers van het protestantisme, die zich losmaakten van de Rooms-katholieke Kerk, in bezit genomen. De katholieken hielden hun erediensten voortaan in een schuurkerk. Dat bleven ze doen, ook nadat ze het primaire Godshuis weer in bezit hadden gekregen. Het gebouw was intussen te bouwvallig geworden. In 1823 werd het ontmanteld, de stenen werden gebruikt om de schuurkerk te verstevigen.

De toren daterend uit 1440 bleef echter bewaard. In 1884 werd de nieuwe Sint-Trudokerk in gebruik genomen. Omdat het dorp zich in de loop van de

middeleeuwen had verplaatst, wegens uitdroging van de bouwlanden, was de oude kerk eenzaam tussen de akkers komen te staan. In 1938 werd de Oude Toren een Rijksmonument. In 1975 werd hij gerestaureerd waarbij een nieuwe torenspits, naar authentiek voorbeeld, werd aangebracht.

Gemeentelijke monumenten

Niet alle gemeenten hebben erkende monumenten, van die ze wel hebben is het niet altijd duidelijk welke en hoeveel dat er zijn. Tot 2010 heeft Erfgoed Nederland een overzicht bijgehouden op basis van een opgave van de gemeenten zelf. Helmond heeft een concrete lijst, waaruit blijkt dat Stiphout tien gemeentelijke monumenten telt. De vroegere burgemeesterswoning aan de Dorpsstraat is er een van. Het huis heeft een cultuurhistorische waarde en is van

Ansichtkaart van de Oude Toren en omgeving in de jaren zestig. De toren werd in 1975 gerestaureerd en voorzien van een torenspits. (foto: Jos Pé)

Foto van de burgemeesterswoning in de tijd dat Stiphout nog een zelfstandige gemeente was. Het was de woning van Hendrik van der Weiden, die van 1923 tot 1957 burgemeester van Stiphout was. De villa staat op de hoek van de Dorpsstraat en de Jan Ettenstraat, daar waar men vanuit Helmond, de bebouwde kom van Stiphout binnenkomt. (foto: Jos Pé)

betekenis voor de ontwikkeling van de villa in het interbellum tussen de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Het herinnert bovendien aan de bestuurlijke zelfstandigheid van de voormalige gemeente Stiphout.

Het huis is ontworpen volgens architectuur van de Delftse School en behoort tot het oeuvre van Cor Roffelsen (1889-1958), die ook het Oude Raadhuis van Stiphout ontwierp. De lambriseringen, het trappenhuis en de tegelvloeren zijn van zowel monumentale als kunsthistorische waarde. Het huis wordt omgeven door hoge bomen en een goed onderhouden tuin. De woning droeg tot voor kort de naam 'Nancy Home', vernoemd

naar een dochter van oud burgemeester Hendrik van der Weiden. Het pand werd rond 1930 gebouwd door het Stiphoutse bouwbedrijf Adriaans Bouw B.V. Van 1957 tot 1971 werd het bewoond door twee dochters van de oud burgemeester. Toen werd het verkocht aan de familie Hendriks, die het tot 1975 bewoonde. Nadien was er het accountantskantoor Verhaar en Verberne in gevestigd. Tot 2015 heeft GS Staalwerken Groep er kantoor gehouden.

Klooster van de Zusters van Liefde

Het voormalige klooster van de Zusters van Liefde, waaraan de Kloosterstraat haar naam ontleent, bestaat uit drie elementen die elk apart

tot monument zijn verheven. Het betreft de voormalige Sint Jozefmeisjesschool, het feitelijke kloostergebouw en de belendende kapel. Het complex werd in 1880 gebouwd, het bestaat uit twee bouwlagen. De buitenmuren hebben een kroonlijst met een blokfries (versierde rand van metselwerk), de zijgevels een blokfries en een schildvormige balk in het spant voor ondersteuning van de dakgording. De schuiframen hebben zes en acht ruiten. Het dak van het hoofdgebouw heeft een nok evenwijdig aan de straat, de beide bijgebouwen een nok dwars op de straat. De daken zijn bedekt met Hollandse dakpannen. Het klooster heeft verscheidene vensters, de bijgebouwen met een meisjesschool en een kapel zijn eenlaags. Het geheel is van belang vanwege de detaillering en de sociaalhistorische wordingsgeschiedenis.

In 1880 startten de Zusters van Liefde met een meisjesschool, waarvoor in Stiphout tot dan enkel openbaar onderwijs beschikbaar was. Voor dit initiatief werd het onderhavige bouwwerk opgericht dat behalve in een convent, in het schoolgebouw en een kapel voorzag. Jarenlang werd er aan meisjes katholiek onderwijs gegeven, de jongens genoten een openbare scholing. Zij moesten nog tot 1931 wachten voordat de Sint-Trudoschool van start ging en ook voor hen katholiek onderwijs mogelijk was. De meisjesschool bleef tot 1973 bij het klooster. Toen waren de zusters vertrokken en de school uitgestorven. Ook de meisjes gingen voortaan naar de Sint-Trudoschool.

Het gebouw werd vertimmerd tot raadhuis. Daartoe diende het tot de

Het voormalige klooster van de Zusters van Liefde aan de Kloosterstraat, werd samen met de Sint Jozefmeisjesschool in 1880-1882 gebouwd in traditionalistische stijl. Het gebouw bestaat uit een tweelaagse middenbouw met aan weerszijden een bijgebouw dat uit één laag bestaat. (afbeelding: particuliere collectie)

annexatie in 1968. Omdat het Helmondse kasteel-raadhuis uit zijn voegen barstte, werden enkele afdelingen elders ondergebracht. De afdeling personeelszaken werd in het klooster, casu quo het voormalige raadhuis, gevestigd. Dat bleef zo tot in 1980 het nieuwe stadskantoor in gebruik werd genomen.

Landarbeidershuisjes aan de Kloosterstraat

Het pand B125 (zie kadasterkaart) aan de Kloosterstraat (de huidige huisnummers 9 en 11) wordt al in 1702 genoemd. Het lag aan De Weijer, een visvijver op de hoek van de Dorpsstraat en de Kloosterstraat, de locatie van 'Café Het Aambeeld' dat kortgeleden werd gesloopt. In de nabijheid stroomde 'De Seijp', een zijriviertje van de Stiphoutse Loop. Het stroompje zorgde voor de afwatering. In de directe omgeving moet in de tweede helft van de achttiende eeuw een markante lindeboom hebben gestaan, er was toen sprake van 'een hujs met aangelagh aan den Linde'. In 1817 werd het voor 165 gulden

verkocht aan de familie Vermulst, die het in 1825 schonk aan hun dochter Margarita en schoonzoon Jan Jansen. Het huis werd toen 'Zijp' genoemd.

De authentieke landarbeiderswoningen aan de Kloosterstraat 9, 11, 13 en 15, zijn van belang wegens hun originaliteit en situering. In samenhang met de andere gemeentelijke monumenten in de straat, bepalen ze de stedenbouwkundige oorspronkelijkheid. Het betreft twee blokjes van twee huizen, die uit één bouwlaag bestaan. De tweekappers worden als vier woonhuizen vermeld, maar zijn beide tot één pand samengebracht. Voor allen geldt dat de bescherming in het kader van de Monumentenwet zich beperkt tot de voorgevels, het voorschild van de daken die zijn bedekt met Hollandse pannen en de vanaf de openbare weg zichtbare delen van de zijgevels.

Was de onlangs gesloopte berging, behorend bij nummer 11, óók een monument? Toen de woning enige jaren terug werd gerestaureerd, moesten de

Deel van de kadasterkaart uit 1832 van de voormalige gemeente Stiphout. Perceelnummer B125 (zie pijl) geeft de locatie van het gemeentelijke monument Kloosterstraat 9 en 11 aan.

In de jaren zestig was Stiphout nog een landelijk dorp. Deze foto werd gemaakt door Han van Rijswijk vanuit de toren van de Sint Trudokerk. Op de voorgrond zien we de Kloosterstraat met het rijtje arbeidershuizen. De weg op de achtergrond is de Gasthuisstraat en in de verte; de Luciakerk van Mierlo-Hout. (afbeelding: particuliere collectie)

authentieke elementen van de berging in ieder geval gespaard blijven. Dat gold onder andere voor een kleine uitsparing in de voorpui. Die was ooit aangebracht door een zuivelhandelaar die er eerder woonde. Zonder die aanpassing kon hij met zijn melkkar het erf niet bereiken. Bij de restauratie moesten volgens de richtlijnen deze aanpassing, het luik in de voorgevel, het puntdak en de hardhouten deuren en raampjes behouden blijven. Voor het werk werd toen, in het kader van de gemeentelijke bescherming, een subsidie toegekend.

Landarbeidershuisje aan de Meester Strikstraat

Het pand A746 (zie kadasterkaart) aan de Meester Strikstraat (de toenmalige Snapstraet) gaat terug tot 1830. In dat jaar kocht Dilis van der Linden 'het huisje ende aangelaag genaempt Den Vallick inde Snapstraet'. Het werd het eigendom van Willem Jansse Swildens, nadat het eerder was bewoond door de dagloner Jan Evert Manders, die was getrouwd met Gordina van Aalst.

Het betreft een gewezen dubbel landarbeidershuis, dat is vertimmerd tot één woning. Volgens een gemeentelijke cultuurhistorische inventarisatie is het pand van zowel historische als architectonische waarde. De woning staat dan ook op de gemeentelijke monumentenlijst. De monumentenwerkgroep was in 1997 geschokt over de gedeeltelijke sloop die toen plaatsvond. De afbraak werd zelfs een monumentenmoord genoemd. Het pand is daarna in originele staat hersteld, alleen de voorgevel is oorspronkelijk gebleven.

Twee foto's van het huisje aan de Meester Strikstraat. De bovenste is van vóór de rigouze verbouwing in 1997, de onderste is nadien. (foto's: G. van Berlo en Monumentenwerkgroep Helmond)

Het huis dateert uit de tijd dat riet, stro en heideplaggen, een gebruikelijke dakbedekking waren. Het was gebouwd met handgevormde bakstenen. Het heeft een gepleisterde muurlijst, zesruitse ramen met luiken en een zadeldak met wolfeind en deels Hollandse dakpannen. De nok staat dwars op de straat. Het pand bestaat uit één bouwlaag en heeft een deels rieten kap.

Meer markante objecten

Stiphout heeft een aantal monumenten waarvan de Sint-Trudokerk, de belendende pastorie en de Oude Toren het meest aandachttrekkend zijn. Er zijn in het dorp echter meer objecten die historisch van belang zijn, maar (nog) geen bescherming in het kader van de monumentenwet genieten. Te denken valt aan de vroegere burgemeesterswoning aan de Meester Strikstraat, het oude raadhuis, aan de Dorpsstraat, het pand met de trapgevel aan de Dorpsstraat en

het resterende deel van de klompenmakerij aan de Gasthuisstraat. En dan zijn er nog twee gezichtsbepalende woninkjes, het een aan de Elsdonk, het ander op de hoek van de Elsdonk en Dorpsstraat. Er zijn genoeg argumenten om ook deze objecten te beschermen en ze voor de toekomst te bewaren. Na advies van de daartoe bevoegde commissie, zouden ze evenzeer de status van gemeentelijk monument moeten krijgen. «

Met dank aan:

- Marinus van den Elsen
- Wim Promper

Bronnen:

- Meulendijks, Th.H., *De Heerlijkheid Stiphout*, 2002
- Monumenten werkgroep Helmond
- Regionaal Historisch Centrum
- Wikipedia De Vrije Encyclopedie
- Paralel.co.uk
- Reliwiki.nl

Zou het karakteristieke oude raadhuisje van Stiphout uit 1923, op termijn, ook in aanmerking komen voor de monumentenstatus? (foto: particulier collectie)

Vogels, pythons en apen:

J. Amijs & Zonen

door Jolanda Bakker

In 1905 nam Sjaak Amijs ontslag bij de fabriek van Van Vlissingen, waar hij in dienst was. In zijn vrije tijd fokte en verhandelde hij succesvol kanaries vanuit zijn schuur. In 1912 leende hij een geldbedrag bij fabrikant Willem Prinzen en begon aan het Binderseind op nummer 50 een vogel- en dierenwinkel, welke uitgroeide tot een bedrijf van wereldfaam.

Stamvader Petrus Franciscus Amijs kwam op 15 augustus 1710 in Weert ter wereld als zoon van Franciscus Amijs (± 1670). De beroepen in de familie door de eeuwen heen zijn te classificeren als 'journalier' (dagloner), 'taneur' (leerlooiër), 'corroyeur' (leerbewerker) en wever. De achternaam 'Amijs' stamt af van het Franse woord 'Amice' (vriend).

Uit de Weertse tak wordt op 10 juni 1880 in Helmond Jacobus Wilhelmus (Sjaak) Amijs geboren. Evenals zijn vader Anton lag het in de lijn om fabrieksarbeider te worden, maar Sjaak had andere ambities. Hij fokte succesvol kanaries in zijn schuurtje aan het Hemelrijk en verhandelde deze. Op 5 augustus 1903 trouwde hij in Helmond met Maria Petronella (Nel) van de Reek en op 5 juni 1904 diende zijn eerste kind zich aan. Toch nam hij een ingecaluleerd risico om in 1905 ondernemer te worden. De verzorging van de vogels, in- en verkoop slokte alle zijn vrije tijd

op, dus zijn ontslag bij van Vlissingen was min of meer een logische keuze. Kanariekwekerij J. Amijs was een feit.

Waar komt de kanarie (Sirinus Canarius) vandaan? Zeker is dat Spaanse zeelieden het vogeltje op de Canarische eilanden ontdekten en het diertje in de vijftiende eeuw naar Europa brachten. De oorspronkelijke (wilde) kanaries waren van groen/geel en bruin/groen van kleur. Medio zestiende eeuw werden de vogels alleen door Spaanse kloosters gekweekt en verhandeld. Zij verkochten alleen mannelijke kanaries, die fantastisch konden zingen. Op slinkse wijze wisten Italiaanse vogelhandelaren een vrouwelijke kanarie in handen te krijgen. Dit was het begin van selectief fokken en van waaruit de vele verschillende kleurvarieteiten voortkwamen. Met name vanuit Italië werden de vogels via handelsroutes door Europa verspreid naar koninklijke en adellijke huishoudens. Gele kanaries waren het duurst, te duur voor zelfs

De familie Amijs in 1912. (Collectie van Maasakkers)

Sjaak Amijs tussen de vogelkooitjes. Voor de belichting van deze foto moesten enige dakpannen van de schuur worden weggehaald. (RHCE, foto S.C. Schnabel)

de rijkste boeren. Medio negentiende eeuw kwamen er nieuwe kweekgebieden bij in de Harz, Saksen, Tirol en Neurenberg, zodat de kanarie ook door de armlastige arbeider gekocht kon worden. Rondreizende marskramers brachten de vogels in kleine kooitjes op markten aan de man.

Sjaak adverteerde vanaf 1907 in allerlei landelijke bladen en bood zijn kanaries tegen aantrekkelijke prijzen aan. Ook het godsdienstig- en staatkundig dagblad ontkwam niet aan zijn advertentiedrift: 'prachtige vogels, zingen bij dag en nacht. Mannen op volle zang vanaf f 2,50, poppen 0,70 cent, met 6 stuks 10 procent korting'. Zijn zaak werd al snel een begrip in Nederland. Ook de inkoop van kanaries stond hoog in het vaandel, want er moest wel variatie in de genen zijn. Kwekers zijn met name geïnteresseerd in de eigenschappen van het dier: postuur/vorm, kleur en zang.

In 1912 ging hij een hypothecaire lening aan met Willem Prinzen en kocht een pand aan het Binderseind. Op nummer 50 ontstond zijn zowaar een groot imperium. Een winkel waar men allerlei goederen verkocht: kruidenierswaren, vogelzaden, duivenvoer, luxe vogelkooien en later ook aquariums en goudvissen. De kanariekwekerij was echter de grootste inkomstenbron en dat moest ook wel want in 1912 telde het gezin al zeven kinderen. De zaken gingen zo voorspoedig, dat hij personeel aannam en zijn zoons op een pensionaat liet studeren. Hij was hij een van de eersten in Helmond, die over een auto beschikte. Met dit vervoermiddel struinde hij stad en land af op zoek naar geschikte kanaries.

In 1930 nam hij zijn zoons Anton en Gerrit in zijn nieuwe vennootschap op en werd de handelsnaam gewijzigd in 'Nederlandsche Kanariehandel J. Amijs en Zonen'.

Oma, moeder en Gerrit Amijs in 1928. (Collectie van Maasakkers)

De 'kanariezangkamer' van de Helmondse vogelhandel Sjaak Amijs & zonen. (Collectie Marian Bombeeck)

Meer uitbreiding was echter nodig. Er werd aangrenzende grond aangekocht van Café P. Berkers voor de bouw van een vogelmagazijn met een oppervlakte van 200 m² en buitenvolieres. De nieuwbouw werd gerealiseerd door aannemer H. de Haas. Met het oog op de aankoop van tropische vogels werd er ook een elektrische- en centrale verwarming aangelegd. Sjaak Amijs dacht groot en maakte het groot.

Op 28 juni 1934 vond onder grote belangstelling de officiële opening van het nieuwe Helmondse vogelhuis plaats. Vogelvrienden en belangstellenden stonden versteld van het gevarieerde aanbod van uitheemse vogels, waaronder een echte pelikaan. De inkoop vanuit (Frans) Congo bestond uit ruim 20.000 vogeltjes van diverse pluimage, bestemd

voor de Europese markt. Af en toe trof men ook (wilde) dieren bij de zending aan, zoals dertien pythons met een lengte van gemiddeld zes meter, hyena's, jakhalzen, vliegende honden, tijgerkatten en apen. Nu had men niet direct plaats voor deze menagerie, zodat deze dieren zo snel mogelijk werden doorverkocht aan handelaars en dierentuinen. Helmonders trokken echter in grote getale naar Vogelhandel Amijs om de bonte wilde dierenverzameling te aanschouwen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog stakte de aanvoer van uitheemse vogels, zodat men het moest hebben van de kwekerij. Begin 1940 kon men nog wel een kanarie bemachtigen, maar in 1943 was dat wel anders. Sjaak Amijs bood grif f 11,50 voor een gekleurd mannetje en voor een groene kanarie f 10,-. Ook groene en grijze

In het pand Binderseind 50 ontstond zowaar een groot imperium, waar allerlei goederen werden verkocht, van kruidenierswaren tot vogelzaden en van vogelkooien tot aquariums. (Collectie van Maasakkers)

papegaaien werden ingekocht. De waarde ervan was ongeveer f 100,- per stuk. In feite was er tijdens de bezetting aan alles gebrek, maar Sjaak hield het hoofd boven water.

In 1963 had Sjaak Amijs naam gemaakt als de grootste vogelhandelaar van Europa, bijgestaan door zijn vijf zonen Anton, Gerrit, Sjaak, Piet en Gerard. Nu ging het niet alleen meer om een paar kanaries, maar om in- en export van miljoenen inheemse- en uitheemse vogels per jaar, die – vanuit het Binderseind – hun weg vonden naar alle delen van de wereld. Op hoge leeftijd droeg hij nog zijn steentje bij in de zaak.

Sjaak Amijs overleed in Helmond op 6 maart 1970. Het bedrijf werd door zijn

zonen en kleinzonen voortgezet. Na de sanering van het Binderseind verhuisde men naar een geschikt pand op het Helmonds industrieterrein. Met het oog op de Europese regelgeving ten aanzien van invoer en uitvoer van vogels zocht het bedrijf naar andere wegen. Rond 1998 werd diersupermarkt 'Jumper' bij het bedrijf betrokken en bouwde men de groothandel verder af. In 2013 viel definitief het doek voor groothandel J. Amijs en Zonen B.V. De franchise onderneming 'Jumper' met vestigingen in Nederland nam het stokje over. Jumper heeft nog wel enkele overeenkomsten met Amijs: een ruim assortiment in diervoer en dierbenodigdheden en lage prijzen. Wederom een onderbelicht verhaal over een Helmondse gigant: Sjaak Amijs. «

Stedelijk Helmonds Concertkoor

1959-1997

door Berry Wijnen

De parochie St. Lambertus verzocht in 1959 aan Roland de Kroon, toen slechts zeventien jaar oud, een kinderkoor te formeren voor het verzorgen van de nachtmis, een plechtige bijeenkomst in de katholieke kerk. Het kinderkoor bestond uit jongens en meisjes in leeftijd variërend van tien tot zeventien jaar. In de aanvangsperiode zongen de kinderen driestemmig, sopraan, mezzosopraan en alt. Het kinderkoor vormde de basis voor het Stedelijk Helmonds Kinderkoor en het latere Stedelijk Helmonds Concertkoor (SHC). De naam en faam verspreidde zich snel, niet enkel landelijk maar ook daarbuiten. Het koor was regelmatig te beluisteren tijdens eucharistievieringen en concerten.

Een van de eerste hoogtepunten was het behalen van een bekroning bij het AVRO Muziekfestival. In de categorie jeugd behaalde het SHC 411 punten, een aantal dat tot heden niet is overtroffen. Hierna volgden een concertreeks met optredens voor de Nederlandse omroepen, de Nederlandse Opera en concertreizen naar Duitsland, België en Zwitserland. Het repertoire omvatte veel stijlperiodes en viel op door haar grote veelzijdigheid. Zowel de nationale als de internationale pers was vol lof over de prestaties van dit jeugdkoor.

Dankzij de vakkundige en bezielende leiding van dirigent en artistiek

leider Roland de Kroon, groeide het koor uit tot een magnifiek jeugdkoor, dat snel een grote naam verwierf. Het werd zelfs in 1975, namens Nederland, uitgezonden naar het muziekfestival van Celje in het voormalige Joegoslavië, waar meerdere prominente Europese jeugdkoren aan deelnamen. Op het Europese Korenfestival van de BBC in 1977, behaalde het SHC de tweede prijs. In het daarop volgende jaar maakte de vocale groep een tournee door Bulgarije. Naast repetities en uitvoeringen waren er ook lichtere activiteiten zoals een feestavond, een jaarlijkse feestdag met oriëntatietochten en het voordragen van sketches. Met carnaval was het vier

Oorkonde Finalist, behorende bij het behalen van de tweede prijs tijdens een internationale koorcompetitie van de BBC in 1977. (Afbeelding: René Coolen)

dagen feest en werd het repetitielokaal versierd als een Hoftempel waarbij het kinderkoor de G-Sleuteltjes met de Prins en Prinses de scepter zwaaiden.

Het Stedelijk Helmonds Concertkoor in 1978 voor de Michiels-kathedraal in Brussel.

In 1980 werd het jeugdkoor uitgebreid met volwassen tenoren en bassen. Dit leidde qua repertoire tot een uitbreiding van de mogelijkheden. Niettemin werd in 1990 gekozen om alleen door te gaan met het jeugdkoor. In 1981 verleende het Helmonds Concertkoor medewerking aan de opera 'Pique Dame' ofwel 'Schoppenvrouw' van Pjotr Tsjaikovski, in het Circustheater in Scheveningen. Het koor zong de jeugdpartij in het Russisch en moest daarbij een rol uitbeelden. Het zangspel werd in 1994 opnieuw uitgevoerd door de Russische Staatsopera, ook met medewerking van het SHC. De try-out vond plaats in Almelo, de eigenlijke uitvoeringen in Amsterdam, Rotterdam, Maastricht en Utrecht. Een bijzonder concert, samen met het Rotterdams Philharmonisch Orkest, vond plaats in het paleis voor Schone Kunsten in Brussel. Het SHC trad op als engelenkoor en zong vanuit de koninklijke loge.

In 1993 verleende het koor medewerking aan een herdenkingsconcert vanuit het Concertgebouw in Amsterdam, ter

Televisieopname in 2001 van het Stedelijk Helmonds Concertkoor.

gelegenheid van de honderdste sterfdag van Tsjaikovski, in samenwerking met het Radio Philharmonisch Orkest, het Groot Omroepkoor en solisten van de Russische Kirow Opera. In hetzelfde jaar was het koor te horen bij de omroep WDR-4 van de Westdeutscher Rundfunk. In het programma Chöre der Völker was het te horen en te zien op de Deutsches Fernsehen. Ook werkte het mee aan producties met Nederlandse symfonieorkesten in het Concertgebouw in Amsterdam, Concertgebouw de Doelen in Rotterdam en het Muziekcentrum Vredeburg in Utrecht.

Het SHC verleende medewerking aan concerten en opnames voor geluidsdragers van prominente solisten zoals Elly Ameling, Evelin Lear, Julis Bastin en Frederica von Stade. Naast de chef-dirigent Roland de Kroon dirigeerde Bernhard Haitink, Jean Fournet, Edo de Waart, Hans Vonk, James Conlon en de Russische dirigent Valery Gergiev,

met grote voldoening dit fameuze SHC. Het koor werd ook uitgenodigd voor het omlijsten van huwelijken in hoffelijke kringen. In Helmond was het regelmatig te horen tijdens kerst- en nieuwjaarsconcerten in Theater 't Speelhuis. Van het koor zijn diverse lp- en cd-opnamen gemaakt.

Het Stedelijk Helmonds Concertkoor werd niet gevormd vanuit een internaat zoals dat bij De Wiener Sangerknaben en de Regensburger Domspatzen wel het geval was. Voor het Helmonds koor werden, voor het werven van nieuwe leden, jaarlijks scholen bezocht. Ook werden miniconcerten gegeven waarbij relevante informatie aan de kinderen werd verstrekt. Alle goede bedoelingen ten spijt liep het ledental toch terug. De tijd was veranderd en de jeugd bleek geheel andere interesses te hebben gekregen. Dit leidde uiteindelijk tot opheffing van het eens zo fenomenale concertkoor.

Roland de Kroon 1942-2020

Ronald de Kroon, dirigent, leider en oprichter van het Stedelijk Helmonds Concertkoor, studeerde muziekpedagogie aan het Brabants Conservatorium in Tilburg en koor- en orkestdirectie bij Jan Oud, dirigent van Het Gelders Orkest en bij Hein Jordans dirigent van het Brabants Orkest. Bij de laatste voltooide hij zijn opleiding en ontstond een intensieve samenwerking bij Het Festival van Vlaanderen. Roland de Kroon heeft het Helmonds koor vanaf de oprichting tot het einde begeleid en gedirigeerd.

Als dirigent heeft Roland de Kroon veel tiens de liefde voor klassieke muziek bijgebracht. Op grond daarvan hebben veel kinderen muziek gestudeerd en een beroep in de toonkunst uitgeoefend. Nadat het Concertkoor was opgeheven bleef hij actief in de muziekwereld en bij het verenigingsleven in zijn woonplaats Bakel. Roland de Kroon overleed in 2020. Hij liet zijn vermogen na aan kinderen en jong volwassenen uit Bakel die het financieel moeilijk hebben. Voor hen werd het Ronald de Kroon Fonds opgericht, een wens die hij op zijn sterfbed uitsprak, in het bijzijn van een notaris en twee vrienden. Uit het fonds kan bijgedragen worden aan contributies, lesgeld en in voorkomende gevallen ook aan benodigdheden zoals sportkleding of huur van een instrument. Maar ook aan vervoerskosten als zij buiten Bakel lessen moeten volgen. «

Bronnen:

- Koorklank informatie bulletin SHC
- stedelijkhelmondsconcertkoor.nl
- De Vlasbloem
- Eindhovens Dagblad

Aankondiging voor het concert van het SHC met dirigent Roland de Kroon in de Onze Lieve Vrouw kerk in Helmond met het Brabants Concert onder leiding van Hein Jordans. (Afbeelding: René Coolen)

Dirigent en artistiek leider
Roland de Kroon 1942-2020.

Begunstigers

van de Heemkundekring Helmont

BROECKX MAKELAARS

COENEN EN CO

FOTO LAMBERT VAN DE KERKHOF

IL BORGO HUIS MET DE LUTS

ISERO HELMOND

DE JONGH DAK EN BOUWSERVICE

KUIJPERS BUSINESS PARTNERS B.V.

LAUMÉ RECLAME-DRUKWERK

METAAL MAKELAAR RUUD GRIJPSTRA

MOSMAN AUTOSCHADE

NOTARISKANTOOR SPOORMAKERS

PEDICURE WILMA KUIJPERS - PARAMEDISCH CENTRUM-WEST

RABOBANK

DE RIJK VAN DE WESTERLO ADVOCATEN

SMITS + PRICK ACCOUNTANTS EN BELASTINGADVISEURS

VAN NUENEN RIJWIELHANDEL

VERHAGEN & CO SCHILDERWERKEN EINDHOVEN EN HELMOND

WIJNHUIS HELMOND

